

การสร้างพื้นที่ของกลุ่มผู้พิการจังหวัดเชียงใหม่*

ภัทรกร จินสิทธิ์¹

นฤมล ชีรวัฒน์² สามารถ ศรีจันทังค์³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้พิการจังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาผลของการสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้พิการจังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษามีความสนใจ กรณีศึกษา 2 กรณี ได้แก่ กลุ่มผู้พิการศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการอาเซียน จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยเหตุผลว่าเป็นกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนอย่างเต็มที่ กรณีที่ 2 กลุ่มผู้พิการชาติพันธุ์พื้นที่สูงในเขตตำบลแม่นาหวง อำเภอแม่อาย ที่ไร้สัญชาติไทยจึงไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการที่พึงได้รับ ผลที่ได้จากการวิจัยพบว่ากระบวนการสร้างพื้นที่ของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เกิดจากความต้องการด้านการยอมรับจากสังคม โดยผู้พิการต้องประเมินจุดอ่อนจุดแข็งของศักยภาพตนตามความเป็นจริงว่าจะนำไปสู่การยอมรับได้อย่างไร

กลุ่มผู้พิการศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการอาเซียน สร้างพื้นที่ด้วยการใช้สิทธิคนพิการเข้ารับการฝึกในหน่วยงานที่ฝึกอาชีพเกี่ยวกับการผลิตพืชผลทางการเกษตรเพราะเป็นความรู้ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการเกษตร มีการทดลองและที่สำคัญหน่วยงานที่ฝึกสามารถหาตลาดมารับผลิตผล อาชีพที่ผู้พิการได้ทำหลังจากจบหลักสูตร

กลุ่มผู้พิการชาติพันธุ์พื้นที่สูงฯ ไม่มีสัญชาติไทยทำให้ไม่สามารถเข้าถึงการสร้างพื้นที่ด้านอาชีพผ่านหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือผู้พิการได้จึงต้องดิ้นรนประกอบอาชีพตามสภาพความพิการโดยเป็นงานรับจ้างเท่าที่มีการจ้างงานในพื้นที่ ขณะเดียวกันผู้พิการแสดงความสามารถพิเศษที่ตนมีผ่านพื้นที่โบสถ์คริสต์จักรเซเวนต์เดย์แอดเวนทิสต์ซึ่งเป็นที่รวมของคนทั้งหมู่บ้านโดยการช่วยกิจกรรมโบสถ์อย่างแข็งขัน ทำให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนมากขึ้น ผลจากการสร้างพื้นที่ทางสังคมของทั้งสองกลุ่มเมื่อประเมินจากระดับความพึงพอใจพบว่ากลุ่มผู้พิการศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการอาเซียนมีความพึงพอใจในระดับดีมาก ส่วนกลุ่มผู้พิการชาติพันธุ์พื้นที่สูงฯมีความพึงพอใจในระดับหนึ่งแต่ยังคงต้องการความช่วยเหลือด้านการได้สัญชาติไทยเพื่อเข้าถึงสวัสดิการด้านต่างๆ โดยเฉพาะเบี้ยผู้พิการและอุปการณ่อำนวยความสะดวก

คำสำคัญ: การสร้างพื้นที่ทางสังคม, พื้นที่ทางสังคม, ผู้พิการจังหวัดเชียงใหม่

* วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2561

¹ นักศึกษหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, E-mail: nunja@windowslive.com

² รองศาสตราจารย์, สาขาการศึกษาเพื่อการพัฒนา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ อาจารย์, สาขาการศึกษาเพื่อการพัฒนา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Construction of Social Space by the Disabled Person in Chiang Mai *

*Pattaraphon Jinasit*¹

*Naruemol Teerawat*² *Samart Srijumnong*³

Abstract

The purposes of this research were 1) study the process of the construction of Social Space by disabled person in Chiang Mai 2) study on the result of the construction of Social Space by disabled person in Chiang Mai. The researcher is interested in two case studies: disabled people in Asean Disability Training Center in Chiang Mai because the group is fully supported by the government and private sector. Another case study is the ethnic minority group on a plateau in Tambon Mae-Na-Wang, Mae-ai district who have not granted in Thailand and are not able to access to the rights and welfare they deserve. The results of the research show that the process of construction of social space of group 1 and 2 is a result of the need for social acceptance. The disabled must assess their strength and weakness based on the fact it will lead to acceptance.

The Asean Disability Training Center construct the social space by granting disabilities the access to participate in the vocational trainings regarding the agricultural production by providing the proper knowledge and also helping them with the plantation. Ethnic minority people on plateau who were not granted Thai nationality are ineligible to access to the career opportunities through agencies who normally provide assistance to people with disabilities, thus they have to make a living with their disability condition as a hired worker in a limited jobs available in the area. At the same time, some of disabled construct their social space by exposing their talents through the Church of the Seventh-day Adventist Church, where the whole of village is gathered together and by actively giving the church their hands.

The result of the construction of Social Space, gauging from the level of satisfaction, is that the disabled people from Asean Disability Training has high level of satisfaction. While the ethnic minority group on a plateau has somewhat satisfactory. But they still need the assistance in obtaining Thai nationality in order to access welfare benefits, especially the disability allowance and facilities made for disable.

Keywords: Construction of social space, Social space, Disabled person in Chiang Mai

* Research Article from Thesis for the Master of Education Program in Development Education, Chiang Mai University, 2018

¹ Student in Master of Education Program in Development Education, Chiang Mai University, E-mail: nunja@windowsslive.com

² Associate Professor, Department of Development Education, Faculty of Education, Chiang Mai University

³ Lecturer, Department of Development Education, Faculty of Education, Chiang Mai University

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

คนพิการ หมายถึงบุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหวการสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป (พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ตามมาตรา 4) ทำให้เกิดความเสียเปรียบ (Handicap) คือ การเสียโอกาสของบุคคลใด ๆ อันเป็นผลมาจากความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตหรือความพิการอันเป็นข้อจำกัดหรือขัดขวางบุคคลนั้น ๆ ทำให้ไม่สามารถกระทำการที่เป็นปกติธรรมดา ตามอายุเพศ ตามสภาพแวดล้อมของสังคม และวัฒนธรรมของบุคคลผู้นั้นได้ ทำให้เขาถูกจำกัดโอกาสที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างเต็มที่และเสมอภาคกับบุคคลอื่น ๆ (จิวรัตน์ ผ่องแผ้ว, 2533)

ในประเทศไทยผู้พิการแบ่งออกเป็น 5 ประเภท โดยกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่วผู้พิการทางการมองเห็น ทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย ทางกายหรือการเคลื่อนไหว ทางจิตใจหรือพฤติกรรม ทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ สำหรับกระทรวงศึกษาธิการได้จำแนกคนพิการตามความจำเป็นด้านการจัดการศึกษาเป็น 9 ประเภท ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น ทางการได้ยิน ทางสติปัญญา ทางร่างกาย (การเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ) ทางการเรียนรู้ ทางการพูดและภาษา รวมทั้งบุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ เช่น ออทิสติก และผู้พิการซ้ำซ้อน

ผู้พิการในจังหวัดเชียงใหม่ มีทั้งที่จดทะเบียนเป็นผู้พิการและไม่ได้จดทะเบียนจำนวนผู้พิการที่จดทะเบียน จากข้อมูลทางสถิติล่าสุดในปี พ.ศ. 2556 มีผู้พิการที่จดทะเบียนในจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งสิ้น 24,754 คน ส่วนผู้ที่ไม่ได้จดทะเบียน ไม่มีตัวเลขแน่นอน จำนวนผู้พิการที่จดทะเบียนชาย 13,464 คน หญิง 11,290 คน แบ่งตามประเภทความพิการได้ดังนี้ ออทิสติก 116 คน ทางการเรียนรู้ 142 คน พิการซ้ำซ้อน ทางจิตใจและพฤติกรรม 1,332 คน ทางสติปัญญา 1,428 คน 1,705 คน ทางการเห็น 1,837 คน ทางการได้ยินสื่อความหมาย 6,522 คน ทางการเคลื่อนไหวหรือทางกาย 11,623 คน ข้อมูลนี้ยังไม่ได้รวมผู้พิการที่ไม่ได้จดทะเบียนและผู้พิการที่มีทะเบียนราษฎรอยู่ในจังหวัดอื่น นอกจากนั้นยังมีกลุ่มผู้พิการอีกจำนวนหนึ่ง ที่ยังไม่ได้จดทะเบียนผู้พิการ เนื่องจากหลายสาเหตุ เช่น เป็นผู้พิการรายใหม่ที่ยังไม่ทราบถึงสิทธิของตนเอง ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งคนพิการที่ไม่ได้จดทะเบียนเหล่านี้จะไม่มีสิทธิ์เข้าถึงในการสิทธิประโยชน์จากแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

สำหรับการดำเนินงาน ในจังหวัดเชียงใหม่พบว่า ก่อนแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2555-2559 ได้มีการดำเนินการมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2550 กล่าวคือ มีกลุ่มผู้พิการรวมตัว

กันเป็นกลุ่มและดำเนินกิจกรรมขององค์กรคนพิการจังหวัดเชียงใหม่ มีการเคลื่อนไหวณรงค์การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนพิการ ส่งเสริมความเข้าใจให้แก่สังคมในด้านความพิการรับรู้ว่าคุณพิการคือส่วนหนึ่งของสังคม มีความรู้สึกนึกคิด มีความต้องการการใช้ชีวิตอย่างอิสระ โดยไร้อุปสรรคในสังคม ต้องการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันในมิติต่างๆระหว่างคนพิการ และสถานที่ส่วนใหญ่ขาดโครงสร้างพื้นฐาน ขาดการคมนาคมขนส่งรองรับผู้พิการ ไม่ได้มีการเตรียมการด้านการออกแบบ ชุมชน ภายนอก และภายในอาคาร เพื่อรองรับสิ่งอำนวยความสะดวกปลอดภัยพื้นฐานสำหรับคนพิการ อย่างเช่นขาดป้าย และสัญลักษณ์ องค์ประกอบถนน ทางสัญจร ทางเท้า ทางลาดขอบถนน ทางข้ามถนนเป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในสังคมที่มีผู้อาศัยอยู่ร่วมกันที่มีความหลากหลายวัย ทุกคนควรมีสติที่จะเข้าถึงสิ่งเหล่านี้ เนื่องจากเห็นว่าผู้พิการก็มีสิทธิเท่าเทียมกับคนที่ปกติทั่วไป สามารถเข้าถึงการศึกษา การประกอบอาชีพ และสวัสดิการต่างๆ

ผู้ศึกษามีความสนใจในการศึกษาการกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มผู้พิการในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ เลือกกรณีศึกษา 2 กรณี คือ กรณีแรกในเขตอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ที่ถือว่าได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนอย่างเต็มที่ เป็นผู้พิการที่จดทะเบียนแล้ว กรณีที่ 2 ศึกษาจากผู้พิการขาดพื้นที่สูงในเขตตำบลแม่नावง อำเภอแม่เอย ที่ไร้สัญชาติไทยที่ยังไม่ได้จดทะเบียน

การสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้พิการจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ผู้ศึกษาได้ศึกษาภาพรวมของหน่วยงาน /องค์กรที่ให้ความช่วยเหลือผู้พิการ และสภาพทั่วไปของกลุ่มผู้พิการจังหวัดเชียงใหม่เพื่อเข้าใจถึงสภาพปัญหาของผู้พิการและเงื่อนไขที่อำนวยความสะดวกต่อผู้พิการที่จะนำไปสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะได้ศึกษาผ่านกรณีศึกษาผู้พิการในเขตเมือง ที่ได้รับความช่วยเหลืออย่างเต็มที่จากศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการอาเซียน อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ และผู้พิการในถิ่นทุรกันดารที่ไม่สามารถเข้าถึงความช่วยเหลือได้ที่ตำบลแม่नावง อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้การศึกษาเปรียบเทียบจะทำให้ทราบและเข้าใจถึงเงื่อนไขกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้พิการว่ามีความแตกต่างกันอย่างไรทั้งเป้าหมาย วิธีการสร้างพื้นที่ทางสังคม และระดับความสำเร็จของแต่ละกลุ่มว่ามีกระบวนการดำเนินการสร้างพื้นที่ทางสังคมแตกต่างกันอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้พิการจังหวัดเชียงใหม่
2. ศึกษาผลของการสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้พิการจังหวัดเชียงใหม่

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ โดยการศึกษาพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการ จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ นั้น ได้นำแนวคิดที่จะไปประยุกต์ใช้ในการทำงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างพื้นที่ทางสังคมคนพิการพอสรุปได้ดังนี้ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้พิการ ต้องการคนพิการผู้ใช้ประโยชน์และแนวคิดทฤษฎีแบบ มาสโลว์ และการสร้างพื้นที่ทางสังคมของฟูโกต์ จะเห็นได้ว่าคนพิการมีความต้องการที่หลากหลายแต่สิ่งสำคัญที่สุดที่คนพิการต้องการก็คือ โอกาส ซึ่งความต้องการโอกาสดังกล่าวจะบรรลุได้ไม่ใช่ว่ามาจากตัวคนพิการเอง แต่มาจากสังคมและสภาพแวดล้อมที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดโอกาสในการที่จะให้คนพิการสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เหมือนกับคนทั่ว ๆ ไป Maslow, H.A. (1954) ความพิการและความบกพร่องคือความเสียเปรียบ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้ทั้งหมดหรือบางส่วน อันเนื่องมาจากความบกพร่องทางการมองเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร พฤติกรรม จิตใจ อารมณ์ การเรียนรู้ สติปัญญาหรือความบกพร่องอื่นใด ไม่ว่าจะเป็นมาแต่กำเนิดหรือภายหลังก็ตามมีความจำเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อที่จะสามารถดำเนินชีวิตประจำวันในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่ว ๆ ไป โดยที่สามารถได้รับโอกาสสิทธิในการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ยอมรับในการมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน Foucault, M. (1964) คำว่าการเข้าถึงนี้ มีความหมายที่หลากหลาย คือการเข้าถึงทางสังคม การมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคบนพื้นฐานของศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และสิทธิพลเมืองเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ในสังคม เช่น การศึกษา การมีงานทำการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต บริการต่าง ๆ และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกตามความพิการเพิ่มเติมอีก 4 ด้าน เช่น การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการสื่อสารสำหรับคนหูหนวก การจัดให้ได้รับการศึกษาที่มีความเหมาะสมและความต้องการของคนพิการทางสติปัญญา การออกแบบทางสถาปัตยกรรมที่ปราศจากอุปสรรคในการเข้าใช้ของคนพิการทางการเคลื่อนไหว หรือทางร่างกายและรูปแบบของการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งวิธีการปฏิบัติต่อคนพิการที่เหมาะสมสำหรับคนพิการทางการได้ยินและการมองเห็น ด้วยเหตุนี้เองจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของผู้พิการในฐานะที่เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าทางสังคมอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อเปิดโอกาสให้คนพิการได้มีความเท่าเทียมกับคนในสังคมทั่วไป

พิมพวลย์ ปรีดาสวัสดิ์ (2530: 15) ได้อธิบายถึงเครือข่ายทางสังคม ในเชิงรูปธรรมว่า “เครือข่ายสังคมของบุคคลหนึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดของบุคคลนั้นในสังคมที่เขาอาศัยอยู่ ซึ่งรวมถึงบุคคลในครอบครัว ญาติ พี่น้อง เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันและกันของบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ภายในเครือข่ายสังคมนั้น เป็นความสัมพันธ์ในทุกๆ ด้าน ที่บุคคลทั้งหมดในสังคมมีต่อกันและกันนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน”

มานิตย์ เตชะ (2553) สิทธิ สวัสดิการ และการได้รับการยอมรับของผู้พิการในตำบลแม่ไร่ อำเภอแม่จันจังหวัดเชียงราย พบว่าการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐด้านการศึกษา โดยการสร้างโรงเรียนในสายอาชีพให้แก่ผู้พิการ สร้างศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานคนพิการหรือโรงเรียนสำหรับผู้พิการในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะ เพราะการช่วยเหลือในด้านการศึกษาเหล่านี้ทำให้ผู้พิการจบการศึกษาแล้ว สามารถนำความรู้ที่เรียนมาประกอบอาชีพอย่างเหมาะสมไม่เป็นภาระต่อสังคมและมีความพร้อมในการออกสู่สังคมอย่างเท่าเทียมกัน

สุภัทร ชูประดิษฐ์ (2559) พบว่า ภาพสะท้อนมิติการสร้างความเท่าเทียมในบริบทที่หลากหลายของคนพิการที่ต้องการได้รับการสนับสนุน การปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวก ในบริบทที่เอื้อโอกาสแก่คนพิการได้รับโอกาสตามบริบทที่เหมาะสม ต้องมีเจตคติที่ดี และไม่ตีตราบาปต่อสภาพความพิการ มีการยอมรับในศักยภาพความเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่า อันเป็นจริยธรรมและการยอมรับซึ่งกันและกัน

พิรธ นุญรัตน์และคณะ (2558) กล่าวว่าผู้พิการคือทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาควรเกิดขึ้นมาจากการความต้องการแก้ไขปัญหาและเพิ่มขีดความสามารถของผู้พิการผ่านการศึกษา เป็นการเตรียมความพร้อมผู้พิการเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานและการเพิ่มศักยภาพผู้พิการเข้าสู่ตลาดแรงงาน ซึ่งเป็นการพัฒนาตนเองไม่ให้เป็นภาระแก่ครอบครัวและสังคม

ระเบียบวิธีการวิจัย

การสร้างพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มผู้พิการจังหวัดเชียงใหม่ เป็นเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการแสวงหาคำตอบโดยการใช้เอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เลือกกลุ่มประชากรและพื้นที่ ใช้แบบสอบถาม ใช้การสัมภาษณ์ทั้งรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ ใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาข้อมูล โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการค้นคว้าจากเอกสารวารสารบทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่าง ๆ เช่น สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ห้องสมุดคณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้แก่ ห้องสมุดคณะศึกษาศาสตร์ ห้องสมุดคณะสังคมศาสตร์ ห้องสมุดคณะเทคนิคการแพทย์ และห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งเอกสารราชการจากหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชน

2. กำหนดกลุ่มที่ศึกษา โดยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 คือผู้พิการในศูนย์ฝึกอาชีพผู้พิการอาเซียน ตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 17 คน กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มผู้พิการชาติพันธุ์ในเขตตำบลแม่นาวาง อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 คน นอกจากผู้พิการที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแล้ว ผู้ศึกษายังเห็นความสำคัญของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพื้นที่ของผู้พิการ ได้แก่ ครอบครัวของผู้พิการ ชุมชนที่ผู้พิการอาศัยอยู่ ผู้มีบทบาทสำคัญในองค์กร

หรือสถาบัน ได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ฝึกอาชีพผู้พิการอาเซียน ตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับกลุ่มที่ 1 และศาสตราจารย์ประจำโบสถ์คริสต์จักรเซเวนต์เดย์แอคเวนทิสต์ สมาชิกโบสถ์คริสต์จักรเซเวนต์เดย์แอคเวนทิสต์ สำหรับกลุ่มที่ 2

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ทั่วไป แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสนทนากลุ่มแบบเฉพาะเจาะจง การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ ภูมิหลังของชุมชนประวัติของศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการอาเซียน โบสถ์คริสต์จักรเซเวนต์เดย์แอคเวนทิสต์ 5 แห่ง ในเขตตำบลแม่นาวง คือ โบสถ์คริสต์จักรประจำหมู่บ้านของผู้พิการชาติพันธุ์ ได้แก่ หมู่บ้านห้วยคอกหมู หมู่บ้านแม่เมืองน้อยในหมู่บ้านห้วยทรายขาว หมู่บ้านกั่วต่อ รวมทั้งบริบททางสังคม ณ พื้นที่ซึ่งกรณีศึกษาใช้ในการสร้างพื้นที่ทางสังคม

2. ศึกษารายละเอียดของกรณีศึกษาทั้ง 2 กลุ่มจากเครื่องมือต่าง ๆ เริ่มจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการโดยใช้ระยะเวลาประมาณ 2 เดือน เพื่อสร้างความคุ้นเคยและไว้วางใจจากผู้ให้สัมภาษณ์หลัก หลังจากนั้นการเก็บข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์พื้นฐานกับทุกกรณีศึกษาเป็นรายบุคคลและใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้การสนทนากลุ่มอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการหลายครั้งตามความเหมาะสม ผู้ศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมด้วยการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในบางโอกาส และสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมสำหรับกิจกรรมที่ผู้พิการกำลังสร้างพื้นที่ การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะนี้ใช้เวลานานประมาณ 2 ปี กว่าที่จะได้ข้อมูลครบกลุ่มที่ใช้เวลามากคือกลุ่มผู้พิการชาติพันธุ์ เนื่องจากอุปสรรคด้านภาษาจึงจำเป็นต้องใช้ล่ามสัมภาษณ์เป็นภาษาชนเผ่า

3. การตรวจสอบข้อมูล ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้อง แม่นยำแล้วจึงวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่ออธิบายลักษณะที่เป็นเหตุผลต่อกันในเชิงพรรณนาอันนำไปสู่การสรุปผลข้อมูล

6. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ด้านเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ในเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยจึงใช้รูปแบบและเครื่องมือตามความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง คือ การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ การจัดสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งการ

สังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมและนำผลการศึกษาที่ได้มาเขียนรายงานและนำข้อมูลที่ได้และผ่านการตรวจสอบความน่าเชื่อถือแล้วมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย คือ กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้พิการจังหวัดเชียงใหม่ และผลของการสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้พิการจังหวัดเชียงใหม่ โดยกรณีศึกษาแบ่งเป็น 2 พื้นที่คือศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการอาเซียนและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลแม่นาหวง อำเภอแม่อาว จังหวัดเชียงใหม่ โดยพิจารณาความเชื่อมโยงของบริบททางสังคม ภูมิหลังทางครอบครัว การเลี้ยงดูและการศึกษา ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้พิการที่นำมาสู่กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมและผลสัมฤทธิ์ตามความคาดหวังหรือเป้าหมายของผู้พิการทั้ง 2 พื้นที่ และนำข้อสรุปจากทั้ง 2 พื้นที่มาวิเคราะห์เปรียบเทียบอีกชั้นหนึ่งเพื่อเห็นภาพรวมของทั้งหมด

เมื่อได้ผลสรุปจากการวิเคราะห์ทั้งหมดแล้ว ได้นำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่ออธิบายลักษณะที่เป็นเหตุผลต่อกันในเชิงพรรณนาและนำไปสู่การสรุปผลข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

กรณีศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม ได้สร้างพื้นที่ทางสังคมตามเงื่อนไขที่ตนมีอยู่อย่างเต็มศักยภาพโดยสรุปผลการศึกษาของแต่ละกลุ่มกรณีศึกษาได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สร้างพื้นที่ทางสังคมผ่านการสร้างอาชีพ

ที่	ชื่อ	อายุ	จุดมุ่งหมายในชีวิต	ความต้องการ
1	สูงสม	75 ปี	- เป็นแกนนำของกลุ่มผู้พิการในชุมชน - มีพื้นที่ให้ได้แสดงความสามารถของตนเอง เช่น การเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรกรรมให้กับผู้พิการในชุมชนที่ยังไม่ได้รับโอกาสในการฝึกอาชีพ - เป็นกระบอกเสียงที่คอยประชาสัมพันธ์ความรู้ต่าง ๆ ที่ผู้พิการในชุมชนยังไม่ได้รับทราบ	- การจ้างงาน - รายได้การประกอบอาชีพ - การเข้าถึงกรม - เรียนหนังสือ (การศึกษานอกระบบ) - เครื่องช่วยฟัง
2	ป้าหนู	62 ปี	- การได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน - การจ้างงาน มีรายได้ มีอาชีพ - การได้พบปะผู้คน ได้ทำกิจกรรมใหม่ การเข้าถึงกรม - การได้เป็นวิทยากรหมู่บ้าน	- การจ้างงาน - รายได้ - สวัสดิการสังคม - เรียนหนังสือ (การศึกษานอกระบบ) - เครื่องช่วยฟัง
3	ลุงทอง	60 ปี	- การมีอาชีพ มีรายได้ นำมาเลี้ยงครอบครัว ดูแลรักษา มารดาที่ป่วย - การถูกยอมรับจากสังคม - เพื่อน	- การจ้างงาน - รายได้ - สวัสดิการสังคม - อุปกรณ์ช่วยเหลือทางการเคลื่อนไหว เช่น รถเข็น

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ที่	ชื่อ	อายุ	จุดมุ่งหมายในชีวิต	ความต้องการ
4	นารัญ	48 ปี	- การจ้างงาน รายได้ อาชีพเพื่อนำมาจุนเจือครอบครัว - ดูแลน้องชายที่มีอาการทางจิตและบิดาที่กำลังป่วย - รดสามล้อเพื่อใช้เดินทางได้สะดวกขึ้น - การได้ช่วยเหลือผู้พิการด้วยกัน - การได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน	- การจ้างงาน - รายได้ - สวัสดิการสังคม - การฟื้นฟูสมรรถภาพทางกาย - อุปกรณ์ช่วยเหลือทางการเคลื่อนไหว
8	เก้	25 ปี	- การจ้างงาน รายได้ การประกอบอาชีพ - มีกิจการเป็นของตนเอง - ต้องการการยอมรับจากคนในสังคม - ต้องการโอกาสในการแสดงความสามารถ - ต้องการพิสูจน์ให้ทุกคนเห็นว่าผู้พิการก็มีความสามารถในการเลี้ยงตัวเอง - ต้องการเรียนต่อในระบบการศึกษาออกโรงเรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	- การจ้างงาน - รายได้ - สวัสดิการสังคม - การเข้าสังคม - การได้รับการยอมรับ - พื้นที่ในการแสดงความสามารถ

จากการศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมผ่านการสร้างอาชีพ ศูนย์ฝึกอาชีพไม่ได้เป็นเพียงแค่พื้นที่ในการพัฒนาความสามารถด้านอาชีพเท่านั้น แต่เป็นการเข้ามามีบทบาทในการเพิ่มโอกาสที่จะทำให้ผู้พิการพัฒนาความสามารถเต็มตามศักยภาพของตนเองโดยการให้ฝึกทำอาชีพต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำเกษตร การแปรรูปสินค้า การท่องเที่ยว การตลาดและอื่น ๆ ทุกคนในศูนย์ฝึกจะได้รับความรู้อย่างเต็มเปี่ยม รู้ขั้นตอนวิธีการทำ ลงมือทำด้วยตัวเองทั้งหมด มีกลุ่มเครือข่ายอย่างชัดเจนคอยสนับสนุนการสร้างอาชีพให้กับผู้พิการ สืบเนื่องจากแนวคิดที่ว่าผู้พิการเป็นกลุ่มบุคคลคนที่ได้รับโอกาสในการสร้างตัวเองน้อยที่สุด จึงได้จัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพผู้พิการขึ้น โดยได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชน นอกจากนั้นยังเป็นต้นแบบของการเข้าถึงการใช้ทรัพยากรอย่างง่ายมีสภาพแวดล้อมที่ปราศจากอุปสรรค ผู้พิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จริง โดยการฝึกให้ผู้พิการสามารถดัดแปลงพื้นที่ในบริเวณบ้านให้กลายเป็นพื้นที่ทางการเกษตรได้ เป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้พิการ นอกจากนั้นการรวมกลุ่มผู้พิการยังช่วยพัฒนาระดับด้านจิตใจให้เห็นคุณค่าของการให้และการแบ่งปัน ให้อยู่แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทำให้ผู้พิการสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเหมือนกับคนปกติ ที่สำคัญยังฝึกให้เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างคุณค่าให้กับตนเองและสังคม ผู้ที่เข้าร่วมฝึกอาชีพไม่เพียงแต่ได้รับความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิตแต่มีการนำความรู้ที่ได้รับไปต่อยอดเพิ่มเติมจากการฝึกอบรมเป็นการเรียนรู้อย่างยั่งยืน มีการพบปะพูดคุยและเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันของผู้พิการทำให้เกิดความเข้าใจอกเข้าใจกันมากขึ้น คนที่เคยหมดหวังในชีวิตก็กลับมามีความหวังในการที่จะมีชีวิตอยู่เพื่อคนอื่นได้เปลี่ยนมุมมองและแนวคิดใหม่ จากที่เคยรู้สึกว่าเป็นภาระของคนในครอบครัว รู้สึกแปลกแยก

ก็สามารถกลับกลายมาเป็นเสาหลักของครอบครัวได้ ผู้พิการสามารถสร้างพื้นที่ทางสังคมโดยการรวมกลุ่มของผู้พิการที่จบหลักสูตรออกไปประกอบอาชีพ เช่น กลุ่มผู้พิการเพาะเลี้ยงจิ้งหรีด กลุ่มผู้พิการเพาะเห็ด กลุ่มผู้พิการเพาะปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ ฯลฯ มีการประกันราคารวมทั้งรับซื้อจากศูนย์ผักอาชีพ กลุ่มผู้พิการ ส่งเสริมการขายในชุมชน ตลาดออนไลน์ ผลผลิตที่ได้จากการเพาะเลี้ยง เพาะปลูก จะนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์นันทนาการ บางส่วนก็ได้รับการว่าจ้างงานให้เป็นพนักงานของศูนย์ผักอาชีพ ทำหน้าที่เป็นวิทยากรฝึกอบรมอาชีพ เป็นช่าง เป็นผู้ดูแลผลิตผลทางการเกษตร สมาชิกทุกคนมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายจัดตั้งเป็นสมาคมส่งเสริมอาชีพอิสระคนพิการและครอบครัว ใน 9 จังหวัดภาคเหนือ รวม 9 สมาคม (ที่มา : มูลนิธิสากลเพื่อคนพิการอาเซียน) กลุ่มเครือข่ายเหล่านี้จะเป็นกลุ่มที่ศึกษาตลาดนำข้อมูลเทคนิคใหม่ ๆ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งยังคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ผู้พิการคนอื่น ๆ ที่กำลังเริ่มต้นทำกิจการของตนเอง รวมไปถึงผู้พิการที่ยังไม่ได้มีโอกาสเข้าไปฝึกอาชีพด้วย นอกจากนั้นแล้วกลุ่มผู้พิการบางส่วนเปิดให้ชุมชน โรงเรียน และหน่วยงานต่าง ๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงานวิธีการทำฟาร์มและสวนผักของตนเอง ซึ่งได้เสียงตอบรับจากบุคคลภายนอกได้เป็นอย่างดี

ตารางที่ 2 สร้างพื้นที่ทางสังคมผ่านกิจกรรมทางศาสนา

ที่	ชื่อ	อายุ	อาชีพและความต้องการ
1	นางสาวเอ	32 ปี	- การจ้างงาน อาชีพ รายได้ เพื่อนำมาจุนเจือครอบครัว - โอกาสในการเข้าถึงและได้รับสวัสดิการของรัฐผ่านบัตรประชาชน - ความช่วยเหลือด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์ช่วยเหลืออำนวยความสะดวก - การได้รับโอกาสให้ทำกิจกรรมต่างๆเช่นเดียวกับคนปกติ - การได้รับการยอมรับจากสังคม - การจ้างงานและรายได้ประจำที่มั่นคงพอสมควร - โอกาสในการประกอบอาชีพใหม่ๆ
2	นางสาวบี	24 ปี	- ต้องการบัตรประชาชนเพื่อเข้าถึงสวัสดิการของรัฐทุกประเภท ได้แก่ บัตรประจำตัวผู้พิการ เบี้ยเลี้ยงคนพิการ สวัสดิการรัฐ - การยอมรับจากสังคม - อุปกรณ์ช่วยเหลืออำนวยความสะดวก เช่น รถเข็น ไม่เท้า - ต้องการโอกาสในการประกอบอาชีพ - ต้องการเรียนหนังสือต่อโดยการศึกษาอิสระแบบ - การได้แสดงความสามารถให้สังคมยอมรับ

จากการศึกษาพบว่า ผู้พิการยังขาดเรื่องปัจจัยพื้นฐาน รวมไปถึงไม่มีความรู้เรื่องสวัสดิการและสิทธิต่าง ๆ แต่สิ่งที่ผู้พิการทั้งสองกลุ่มต้องการเหมือนกันคือการได้รับการยอมรับจากสังคม ความรู้สึกที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ไม่ถูกปฏิบัติอย่างแปลกแยก เพราะกลุ่มผู้พิการทำงานโดยลำพังไม่ได้เนื่องด้วยสรีระของกลุ่มผู้พิการเป็นอุปสรรคในการทำงาน การจะเดินทางไปเรียกร้องสิทธิต่างๆก็เป็นไปได้ยาก

หากมีการรวมกลุ่ม มีการทำงานเป็นทีมหรือมีตัวแทนก็จะมีความสะดวกมากขึ้นในการเข้าถึงความต้องการพื้นฐานเกี่ยวกับการดำรงชีวิตนอกบ้าน อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีการเผยแพร่และกระจายความรู้มากขึ้นแล้ว แต่ก็ยังไม่เพียงพอและไม่ได้รับการตอบรับอย่างทั่วถึงกับความต้องการของผู้พิการทั้งหมด เนื่องจากข้อจำกัดหลาย ๆ อย่าง การที่จะก้าวไปหากลุ่มหรือองค์กรที่ตนต้องการในการเรียกร้องสิทธิ การดำเนินชีวิตของผู้พิการชาติพันธุ์ในพื้นที่ราบสูงทuristicันดารเป็นไปด้วยความยากลำบาก มีผู้พิการเพียงรายเดียวที่ได้รับสวัสดิการด้านการแพทย์ สวัสดิการเบี้ยเลี้ยงของรัฐ เนื่องจากผู้พิการแทบทุกคนไม่มีสัญชาติ ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรที่จะใช้ยืนยันตัวตนของผู้พิการ บางส่วนไม่ถูกระบุว่าเป็นผู้พิการเนื่องจากขาดสวัสดิการทางด้านการแพทย์ ปัญหาที่พบมากที่สุดคือผู้พิการไม่มีความรู้เรื่องสิทธิประโยชน์ที่ควรได้รับทำให้ไม่ได้รับสวัสดิการ ไม่ได้รับการรองรับจากหน่วยงานภาครัฐ จึงไม่มีหลักฐานยืนยันความพิการ ทำให้ไม่ได้รับการจ้างงานจากองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ไม่ว่าจะไปสมัครงานที่ใดก็ไม่มีคนรับเข้าทำงาน จึงทำให้ขาดโอกาสในหลาย ๆ ส่วนไปอย่างน่าเสียดาย เนื่องจากผู้พิการบางคนมีศักยภาพและความสามารถที่ดี แต่ไม่ได้รับโอกาสให้ได้แสดงความสามารถ จากการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้พิการชาติพันธุ์ ปัญหาหลักคือการไม่มีอาชีพ ไม่มีการจ้างงาน ไม่มีรายได้ในการเลี้ยงชีพ จากการศึกษาพบว่า ผู้พิการไม่มีความรู้เข้าใจเรื่องสิทธิและความเสมอภาค ไม่มีความรู้เรื่อง ความเข้าใจเรื่องสิทธิและความเท่าเทียม เพราะไม่ได้เรียนหนังสือ แต่สิ่งหนึ่งที่ทุกคนกล่าวตรงกันคือต้องการโอกาสการยอมรับจากคนในชุมชน ไม่ต้องการให้ใครมาสงสาร อยากมีงานหาเลี้ยงชีพด้วยตัวเอง มีรายได้มาจุนเจือครอบครัว ไม่อยากเป็นภาระให้กับใคร สำหรับอาชีพผู้พิการชาติพันธุ์ใช้ความสามารถเฉพาะตัวรับงานจ้างที่พอจะทำได้มาทำและทำด้วยความตั้งใจเพื่อต้องการพิสูจน์ให้เห็นว่าคนพิการก็เป็นประโยชน์กับงานได้ ในแง่นี้ครอบครัวได้ให้การยอมรับผู้พิการระดับหนึ่ง การพึ่งตนเองทางการเงินได้จึงเป็นการสร้างพื้นที่ทางสังคมในระดับครอบครัว ทั้งนี้ผู้พิการจึงมีความต้องการความมั่นคงด้านโอกาสการจ้างงานให้มียู่นานที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้พิการในจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ทราบถึงสภาพการดำเนินชีวิตของผู้พิการในแต่ละพื้นที่ว่ามีการดำรงชีวิตอย่างไรในสังคมปัจจุบัน รูปแบบการสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้พิการนั้นเป็นการพยายามปรับตัว ปรับเจตคติ ปรับการใช้ชีวิต รวมไปถึงการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงในการต่อรองเรียกร้องสิทธิให้กับตนเอง สร้างอัตลักษณ์ กลวิธีปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจและเพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับตนเอง ทั้งนี้ นอกจากข้อค้นพบในประเด็นการสร้างพื้นที่ทางสังคมจากงานการศึกษาชิ้นนี้พบว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการสร้างพื้นที่ทางสังคมของ Gupta and Ferguson (1992) ที่มองพื้นที่ในฐานะสิ่งที่ถูกสร้าง

ขึ้นมาในความสัมพันธ์ของสังคม ซึ่งการต่อรองหรือการสร้างพื้นที่ทางสังคมทำให้เห็นถึงความมีตัวตนของกลุ่มผู้พิการ เพื่อสร้างความอยู่รอดให้กับตนเอง ผู้พิการจะต้องมีการแสวงหาความเหมาะสมของตนเอง ซึ่งเป็นอีกปฏิบัติการหนึ่งของการต่อสู้เพื่อให้สามารถดำรงคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคมได้ ซึ่งบางครั้งผู้พิการเองก็จะมีอุปสรรคในการดำเนินชีวิตมากกว่าคนปกติการถูกกีดกันจากการประกอบอาชีพบางประเภททำให้ผู้พิการนั้นไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรทางสังคมได้อย่างเท่าเทียม ดังเช่นการศึกษาของเจน จูประเสริฐ (2546) ที่สะท้อนให้เห็นถึงการจำกัดสิทธิของผู้พิการ และได้แนะนำให้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายทางสังคมให้ผู้พิการสามารถสร้างความเชื่อมั่นและอบอุ่นใจได้ ด้วยเหตุนี้การนำแนวคิดการนำแนวคิดความเชื่อทางสังคมที่มีต่อผู้พิการมาใช้ในการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้พิการ

ในส่วนของการขบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้พิการ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ถือว่าเป็นเป้าหมายของการยกระดับการยอมรับได้ของสังคมที่มีต่อผู้พิการ ความสามารถในการประกอบอาชีพ จึงเปรียบเสมือนว่าเป็นพื้นที่ในการแสวงหาการยอมรับของผู้พิการ อีกทั้งปรากฏการณ์การข้ามพื้นที่และวัฒนธรรมของผู้พิการแสดงให้เห็นว่าผู้พิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ได้รับการยอมรับ ตลอดจนมีการยกระดับชีวิตของตนเองและครอบครัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้ผู้พิการก้าวออกมาจากพื้นที่เดิมของตนเองเพื่อเผชิญกับโลกที่อยู่ภายนอก ความรู้ ความสามารถและการศึกษาก็ถือว่าเป็นพื้นที่ทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีองค์ความรู้ ระเบียบ กฎ กติกาชุดหนึ่งกำกับอยู่ และมีความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ส่วนตัวกับพื้นที่สาธารณะ แนวคิดของผู้พิการหลาย ๆ คนสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดดำรงชีวิตอิสระของผู้พิการ (Independent Living) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เชื่อว่าผู้พิการสามารถเลือกวิถีการดำรงชีวิตได้ด้วยตัวเอง และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น แนวคิดเหล่านี้มิได้หมายความว่าจะให้ผู้พิการออกมาดำรงชีวิตคนเดียวโดดเดี่ยว แต่หมายถึงผู้พิการสามารถทำอะไรได้ด้วยตนเองโดยที่ไม่เป็นภาระของใคร หากผู้พิการต้องการจะหลุดพ้นจากวาทกรรมและความเชื่อของคนในสังคมได้นั้น ผู้พิการต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองนั้นมีคุณค่าสามารถทำอะไรได้ด้วยตนเอง

จากทั้งหมดที่กล่าวมานั้นสามารถสรุปได้ว่าพื้นที่ของผู้พิการนั้นคือการได้รับการยอมรับของสังคมที่มีต่อตัวตนของผู้พิการ ด้วยเหตุนี้เองที่พื้นที่ทางสังคมของผู้พิการนั้นจึงเป็นพื้นที่พิเศษซึ่งมีหลายมิติ ถือเป็น การให้ความสำคัญกับพื้นที่ในฐานะเป็นปรากฏการณ์สังคมที่เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงได้ นั่นคือพื้นที่ของความสัมพันธ์ของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้สังคมจึงจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้พิการ ไม่ว่าจะเป็นการพยายามปรับเปลี่ยนทัศนคติด้านความเชื่อที่มีต่อผู้พิการ การให้ความหมายในเชิงลบ รวมถึงรัฐที่ต้องหาแนวทางในการจัดการที่เป็นรูปธรรม การนำแนวคิดเหล่านี้มาศึกษาก็เพื่อใช้ปรับเปลี่ยนขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้พิการ ทำให้สามารถมองเห็นถึงกระบวนการกลายเป็นคนชายขอบของผู้พิการได้ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะขบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มผู้พิการชายขอบที่มีความแตกต่างกันหลายกลุ่ม ไปจนถึงก่อให้เกิดพหุทางวัฒนธรรมในหลาย ๆ สังคม

บางครั้งคนขายขอบเป็นสิ่งต้องห้าม หรือมีการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเรียกร้องที่จะได้มาซึ่งการใช้สิทธิศักดิ์ศรีที่มีตัวตนในพื้นที่ทางสังคม เช่นเดียวกับคนในชาติในฐานะพลเมืองกลุ่มหนึ่งของรัฐ เพราะกลุ่มคนเหล่านี้ถูกเลือกปฏิบัติในฐานะคนขายขอบนั่นเอง การสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้พิการเกิดขึ้นจากการที่พวกเขามีความสัมพันธ์ร่วมกันในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การไปมาหาสู่กัน การปรึกษาหารือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ด้านหลักการและการปฏิบัติ หลักการเกี่ยวกับการให้สวัสดิการและสิทธิต่าง ๆ แก่คนพิการของรัฐยังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในการปฏิบัติด้วยสาเหตุที่เนื่องมาจากหน่วยงานของรัฐยังขาดข้อมูลการรับรู้เกี่ยวกับคนพิการในเชิงใหม่ครบทุกพื้นที่และขาดความต่อเนื่องด้านสถิติของลำดับปี

2. ผู้พิการในถิ่นทุรกันดารมีโอกาสน้อยกว่าผู้พิการในเขตเมืองที่จะเข้าถึงสวัสดิการและสิทธิต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้พิการกลุ่มชาติพันธุ์ที่ขาดการดูแลจากหน่วยงานของรัฐ ดังจะเห็นได้จากกลุ่มผู้พิการชาติพันธุ์ตำบลแม่नावง อำเภอแม่อาว จังหวัดเชียงใหม่ ที่ต้องอยู่ด้วยความพิการ โดยไร้ความหวังที่จะเข้าถึงสิทธิอันชอบธรรมที่พึงได้จากการเป็นพลเมืองไทย ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความไม่รู้กฎระเบียบพื้นฐานของทางราชการที่จะแสดงหลักฐานการเป็นพลเมืองไทย โดยปล่อยปละละเลยให้ปัญหานี้เรื้อรังมานานเนื่องจากอุปสรรคด้านภาษาและอุปสรรคด้านช่องทางเชื่อมต่อกับบุคลากรของรัฐจึงเกิดเป็นปัญหาซ้ำซ้อนประกอบกับพื้นที่นี้เป็นพื้นที่เสี่ยงภัย กลุ่มชาติพันธุ์จึงมีความหวาดระแวงคนนอกที่เข้ามาในพื้นที่ขณะเดียวกันนอกจากบุคลากรด้านการศึกษาของโรงเรียนในชุมชนแล้วที่เห็นใจ เห็นปัญหาแต่ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการแก้ไข จึงหวังว่าผู้พิการรวมทั้งชุมชนที่ผู้พิการอยู่อาศัยจะสามารถสะท้อนปัญหาออกสู่สังคมภายนอกได้เพื่อนำมาสู่การปฏิบัติจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

3. ความเพียงพอของทรัพยากรและสวัสดิการ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัญหาที่ผู้พิการได้พบเจอในการดำรงชีวิตประจำวัน การเข้าถึงทรัพยากรและสวัสดิการต่าง ๆ ที่ถึงแม้ในปัจจุบันจะมีการตระหนักถึงสิทธิของผู้พิการมากขึ้นแต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้พิการ โดยเฉพาะผู้พิการที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารซึ่งเป็นเรื่องที่ควรนำมาศึกษาต่อและหาวิธีการแก้ไขต่อไปในภายภาคหน้า

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวผู้ศึกษาหวังว่าผลการวิจัยที่มาจากข้อมูลของผู้พิการระดับธรรมดาสามัญและผู้พิการชาติ โอกาสในถิ่นทุรกันดารที่ไม่ค่อยมีผู้ศึกษาจะมีประโยชน์ต่อการรับรู้ของสังคมโดยรวมต่อไปในอนาคต โดยหวังว่าจะมีการสร้างช่องทางที่ช่วยเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มคนที่ไร้สิทธิไร้เสียง ได้มีโอกาส มีเวที ในการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และการบอกเล่าปัญหาเพื่อนำไปสู่การแก้ไขร่วมกันจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยอาศัย ความเข้าใจกันเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดช่องว่างทางสังคม

ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้สามารถใช้เป็นแนวทางให้กับผู้ที่สนใจศึกษาต่อในเรื่องราวการสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้พิการได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. กลุ่มผู้พิการในจังหวัดเชียงใหม่ยังมีอีกหลายกลุ่มและอยู่ในหลายพื้นที่ที่ยังไม่ได้มีการศึกษา จึงควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ภาพรวมคนพิการที่ครอบคลุมทุกอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ตามช่วงระยะเวลาที่ผู้ศึกษามีความสนใจ

2. ในการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มผู้พิการชาติพันธุ์ในการสร้างพื้นที่ทางสังคม ควรให้ความสำคัญกับการเตรียมตัวของนักศึกษา ทั้งเรื่องการเข้าพื้นที่และการมีล่ามเพื่อสื่อสารในกรณีที่ผู้ศึกษาไม่มีความรู้เรื่องภาษาชาติพันธุ์พอจะสื่อสารได้เองรวมทั้งต้องคำนึงด้วยว่าบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์มีความเป็นพลวัตและมีมิติที่ทับซ้อนระหว่างการใช้ถึงทรัพยากรของรัฐกับการรุกรานของทุนขนาดใหญ่สู่ชุมชนชาติพันธุ์ซึ่งมีผลกระทบต่อสภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการปรับตัวและพัฒนาเพื่อความอยู่รอดตลอดเวลา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงแรงงาน. (2550). *พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงาน.
- จूरรัตน์ ผ่องแผ้ว. (2533). *คนพิการในสังคมไทย: สถานภาพ-ปัญหาและความต้องการ ในกฎหมายเพื่อคนพิการ*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- เจน จูประเสริฐ. (2546). *ปัญหาที่เกี่ยวกับการจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพของคนพิการ ในภาครัฐ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- มานิต เดชะ. (2553). *สิทธิสวัสดิการ และการได้รับการยอมรับของผู้พิการในตำบลแม่ไร่ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย*. เชียงราย: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- พิมพ์วลย์ ปรีดาสวัสดิ์. (2530). *การดูแลสุขภาพตนเองและทัศนทางสังคมวัฒนธรรม*. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พิรชร บุญยรัตพันธุ์, บุญส่ง กวยเงิน, ภารดี อาจละสุทธิ, วราภรณ์ ณ ถลาง, และณัฐินี ปิยะศิริพันธ์. (2559). การพัฒนาศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถผู้พิการผ่านการศึกษาต่อเนื่อง. *สัปดาห์วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 22(2), 51-63.
- สุภัทร จูประดิษฐ์. (2559). *คนพิการในที่ทำงาน: ความหลากหลายและระบบสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร*. เชียงราย: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- Gupta Akhil, and Ferguson James. (1992). *Beyond Culture: Space, Identity, and the Politics of Difference*. New Jersey: Wiley.
- Maslow, H.A. (1954). *A Theory of Human Motivation*. United Kingdom: Black Curtain Press.
- Foucault, M. (1964). *Madness and Civilization*. London: Taylor & Francis Ltd.
